

TÜRK MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDA İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNEMEYECEĞİ SORUNU

Dr. Süha TANRIVER (*)

GİRİŞ

Medeni yargılama hukukunun temel amaçlarından birisi de, kişiler arasında ortaya çıkan hukuki uyuşmazlıkları adil bir biçimde çözüme kavuşturmaktır. Bu temel amacın gerçekleştirilebilmesi için aralarında hukuki uyuşmazlık bulunan taraflardan her birinin, kendi iddialarını ve bu iddialarını doğrulayan belgeleri ve diğer delilleri ortaya koymaları ve mahkemeye sunmaları gerekecektir. Bir davada kullanılacak olan ispat araçlarının neler olduğu ise, her bir devletin milli hukuk düzeninin bir parçası olan yargılama hukuku normlarınca belirlenir. Hakkında milli hukuk sistemlerince düzenleme öngörülen ispat araçlarından birini de, ikrar oluşturur.

İkrarın temel işlevi, kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarması, yani karşı tarafı (lehine ikrar yapılanı) ispat yükünden kurtarmasıdır. Bu durum, ancak basit ikrar bakımından ortaya çıkar. Oysa, ikrar, çoğu kez basit ikrar biçiminde gerçekleşmez. İkrar eden, genelde yapmış olduğu ikrarına bir vasıf ya da vakıa ekler. Bu gibi durumların varlığı halinde, eklenen vasıf ya da vakıa bakımından ispat yükünün, ikrarına vasıf ya da vakıa ekleyene mi; yoksa ikrar edenin hasmına mı düşeceği sorunu, yargılama hukukunun çözümü gereken en temel sorunları arasında yer alır. İkrarın bölünüp bölünememesi olarak adlandırılan bu sorun, ispat yükünün dağılımı açısından büyük bir önem taşımaktadır.

(*) A.Ü. Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Araştırma Görevlisi.

İncelememizin odak noktasını oluşturan ikrarın bölünüp bölünemeyeceği sorununa çözüm ararken, öncelikle ikrarın ne anlama geldiğinin, hukuki niteliğinin ve değişik kriterler esas alınmak suretiyle tabii tutulduğu ayrımların ortaya konulmasında yarar vardır.

§ 1. İKRAR KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A-) İKRAR KAVRAMI

İkrar, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki biçimde tanımlanabilir. Geniş anlamda ikrar, taraflardan birinin kendi aleyhinde hukuki sonuç doğurabilecek nitelikte bir maddi vakıanın doğruluğunu bildirmesidir (1) Bu tanımlama içerisinde, mahkeme dışı ikrarda (2) yer alır. Buna karşılık, dar ve teknik anlamda ikrar ise, görülmekte olan bir davada taraflardan birinin, diğer tarafça ileri sürülen ve aleyhinde hukukî sonuç doğurabilecek bir nitelik taşıyan maddi vakıanın doğruluğunu kabul etmesini ifade eder (3). Bu tanımlama dikkate alındığında, dar ve teknik

- (1) Benzer tanımlar için bkz.: Rechberger, W./Simotta, D.A.: Zivilprozessrecht, 3. Auflage, Wien 1986, s. 264; OLGAC, S./CENBERCI, M.: Hukuk Davalarında İkrar, İstanbul 1964, s. 12; KARAFAKIH, İ.H.: Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952, s. 176; BİLGE, N./ÖNEN, E.: Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978, s. 510; BİLGE, N.: Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 2. B., Ankara 1967, s. 451; KURU, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II, 5. B., İstanbul 1991, s. 1401; KURU, B./ARSLAN, R./YILMAZ, E.: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Genişletilmiş 4. B., Ankara 1992, s. 342; BELGESAY, M.R.: Hükuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İspat Teorisi, İstanbul 1950, s. 115; EFFİMİNİADIS Y.: İkrarın Tecezzi Etmemesi Mutlak Bir Kaide Olarak Tatbik Olunabilir mi? (HB., 1939, s. 5984-5993), s. 5985.
- (2) Bkz. aşa. s. 222-223.
- (3) SCHOFES, H.G.: Entwicklung und aktuelle-Bedeutung der Regeln über Gestandnis und Nichtbestreiten im Zivilprozess, Diss., Münster 1980, s. 6; BÜLOW, O.: Gestandnisrecht. Ein Beitrag zur allgemeinen Theorie der Rechtshandlungen, Freiburg i.B., Leipzig und Tübingen 1899, s. 44; ÖNEN, E.: Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 234; UMAR, B./YILMAZ, E.: İspat Yükü, 2. B., Büyükçekmece 1980, s. 191; UMAR, B.: Muhtevası ve Hukukî Mahiyeti Bakımından İkrar Kavramı (İHFM., 1964/1-2, s. 244-263), s. 244; POSTACIOĞLU, İ.: Medenî Usul Hukuku Dersleri, 6. B., İstanbul 1975, s. 554; BERKİN, N.: Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi, İstanbul 1980, s. 817-818; BERKİN, N.: Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul 1967, s. 187.

anlamda ikrarın, sadece mahkeme içi ikrarı (4) içerdiği; mahkeme dışı ikrarın ise, onun kapsamı dışında yer aldığı görülür.

İkrardan söz edilebilmesi için, lehine ikrar yapılacak olan tarafın bir vakıa ileri sürmüş olması; diğer tarafında, aleyhinde hukuki sonuç doğurabilecek bu vakıanın doğru olduğunu bildirmesi gerekir (5).

İkrar tek taraflı bir irade açıklamasıdır. Bunun doğal sonucu olarak, onun geçerliliği ve hükümlerini doğruabilmesi diğer tarafın onayına bağlı değildir. Öte yandan ikrar iradesinin, bunu yapan tarafça şartsız ve herhangi bir kuşkuyla yer bırakmayacak bir biçimde ortaya konması gerekir. Bu nedenle, kural olarak, sukut ikrar sayılamaz (6). Ancak, kanunun, belli bir vakıa karşısında sukut edilmesinin ikrar sayılacağını öngördüğü hallerde, sukutun ikrar sayılmayacağını öngören ilke işlemez. Örneğin, isticvap davetiyesine cevap verilmemesinin ikrar anlamına geleceğinin kanunda belirtilmesinde olduğu gibi (HUMK. m. 234). İkrarın işlevini yerine getirebilmesi, yani karşı tarafı ispat yükünden kurtarıp çekişmeli olan vakıaları, çekişmesiz bir biçime sokması, ancak, tarafların serbestçe üzerinde tasarrufta bulunabileceği hususları konu alan davalarda söz konusu olur (7). Buna

(4) Bkz. aşa. s. 220-222.

(5) BAUMBACH, A/LAUTERBACH, W/ALBER, J/HARTMANN, P.: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und andere Nebengesetzen, Band I, München 1992, s. 919; HOLZHAMMER, R.: Österreichisches Zivilprozessrecht, 2. neubearbeitete Auflage, Wien-New York 1976, s. 243; FASCHING, H.: Zivilprozessrecht, Lehr-und Handbuch, 2. Auflage, Wien 1990, s. 446; THOMAS, P/PUTZO, H.: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Einführungsgesetzen, sechzente neubearbeitete Auflage, München 1990, s. 615; BÜLOW s. 194; KURU s. 1402; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 342; BİLGE/ÖNEN s. 511; TUĞSAVUL, M.: İspat Külfeti, Kanuni Deliller ve İkamesi (AD., 1951/7, s. 1067-1073); YAVUZ, N.: Hukuk Davalarında İkrar (YD., 1976/3, s. 73-87), s. 74.

(6) THOMAS/PUTZO s. 615; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 343; BİLGE/ÖNEN s. 511; BİLGE s. 452; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi, s. 818; BERKİ, A.H.: Kanunlarımızda İkrar ve Hükümü (AD., 1936/2, s. 1465-1470), s. 1466.

(7) ARENS, P.: Zivilprozessrecht, 4. überarbeitete Auflage, München 1988, s. 158; ZÖLLER, R.: Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen mit internationalen Zivilprozessrecht, Kostenmerkungen, 17. neubearbeitete Auflage, Köln 1991, s. 780; BİLGE/ÖNEN s. 511; BİLGE s. 451.

karşılık, tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacağı davalarda (Örneğin, boşanma ve evliliğin feshi gibi davalarda) ikrar, bunu yapan aleyhine hiç bir sonuç doğurmaz; yani herhangi bir hüküm ifade etmez.

İkrarın konusunu, ancak tarafların iddia ve savunmalarını dayandırdıkları maddi vakıalar oluşturabilir. Karşı tarafın ileri sürdüğü hukuki sebepler ikrara konu olamaz (8). Fakat herkesin kullandığı ve anlamı herkesçe bilinen hukuki terimler, bunların dayanağı olan vakıaları da kapsamak üzere ikrar olunabilir (9).

Öte yandan, davada ikrarı (HUMK m. 236), davayı kabul (HUMK. m. 92) ile karıştırmamak gerekir. Bu iki kurum arasındaki farklılıklar şu şekilde ortaya konabilir (10):

– İkrarın konusunu maddi vakıalar oluşturduğu halde; kabulün konusunu talep sonucu oluşturur. Yani ikrarla bir vakıanın doğru olduğu bildirildiği halde; kabulde, davacının talep sonucuna rıza gösterebilir.

– İkrarın her iki tarafça yapılması mümkün olduğu halde; davayı kabul, ancak davalı tarafından yapılabilir.

– Vekilin, ikrarda bulunabilmesi için, vekâletnamesinde özel bir yetkinin bulunması gerekmediği halde; davayı kabul edebilmesi için vekâletnamesinde özel bir yetkinin bulunması gerekir (HUMK. m. 63).

– İkrarla, ikrara konu olan vakıa çekişmeli olmaktan çıkar. Buna karşılık, kabulde ise, kabulün gerçekleşmesi ile birlikte dava sona erer.

---

(8) KURU s. 1403; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 343; YAVUZ, s. 74.

(9) SCHOOFs s. 10; THOMAS/PUTZO s. 615; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/HARTMANN s. 919; ARÉNS s. 158; BRUNS, R.: Zivilprozessrecht, München 1979, s. 218; BLOMEYER, A.: Zivilprozessrecht, 2. Auflage, Berlin 1985, s. 354; FASCHING s. 445; HOLZHAMMER s. 243. KURU s. 1403; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 343.

(10) BERKİ, A.H.: İkrar ve Kabul (MHD., 1959/2, s. 54-56), s. 54; ANSAY, S.Ş.: Hukuk Yargılama Usulleri, 7. B., Ankara 1960, s. 181; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 481; KARAFAKİH s. 234.

B-) İKRARIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Doktrinde, ikrarın hukuki niteliğini açıklamak üzere, ileri sürülmüş olan görüşleri dört grupta toplamak mümkündür. Bunlar: Delil görüşü, feragat görüşü, ikrarın hem bir delil hem de bir tasarrufi işlem olduğu görüşü ve mahkeme içi ikrar usuli bir işlemdir görüşleridir.

I - Delil Görüşü

Yargılama hukukunun gelişim içerisinde olduğu dönemlerde ortaya atılmış bulunan bir görüş (11), ikrarı bir delil, hatta delillerin kraliçesi olarak kabul eder. Bu görüş ikrara ilişkin düzenlemenin kanunda deliller kısmında gerçekleştirilmiş olmasını ve ikrarın, ikrar eden aleyhine delil teşkil edeceğinin kanunda açıkça öngörülmüş bulunmasını temel alır.

İkrarın bir delil olduğu yönündeki görüş, doktrinde bir çok yönlerden eleştirilmiştir (12):

Herşeyden önce, ikrar bir kanuni delil olsaydı, tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacağı konulara ilişkin davalarda yargıcı bağlayıcı bir nitelik taşır ve bunun aksine bir düzenlemeye yani ikrarın yargıcı bağlamayacağına ilişkin bir düzenlemeye kanunlarımızda yer verilmezdi (13).

Öte yandan, ikrarın varlığı halinde, onun konusunu oluşturan vakıalar çekişmeli olmaktan çıkar ve artık ispata da gerek kalmaz. İspata gerek olmayan yerde ise, delilden söz edilmemesi

- (11) POSTACIOĞLU-Usul s. 568-569; OLGAC/ÇENBERCİ s. 16; BERKİ, Ş.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1959, s. 48; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi s. 819; BERKİN-Usul s. 173; KURU s. 1407; ÜSTÜNDAĞ, S.: Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, 5. B., İstanbul 1992, s. 612; ÖZKENT, A.H.: İkrar Parçalanamaz (HBM., 1938/10, s. 5919-5926), s. 5926; BELGE-SAY, M.R.: Kanuni ve Takdiri Deliller ve Temyiz Mahkemesinin Delilleri tetkiki, Ankara, 1939, s. 15.
- (12) BİLGE/ÖNEN s. 511-512; UMAR/YILMAZ s. 193-195; UMAR s. 246-247; YAVUZ s. 86-87.
- (13) Tuğsavul'da ikrarın tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacağı davalarda kesin bir delil olmadığını kabul etmekte, fakat ikrarın hukuki niteliğinin ne olduğu konusunda herhangi bir görüş beyan etmektedir. s. 1069.

daha doğru olur (14). Bir başka ifade ile, ikrarın ispat gereğini ortadan kaldırması, çekişmeli olmayan olaylar için ispata gerek olmadığı yönündeki kanun hükmünün (HUMK. m. 238, II) doğal bir sonucudur.

İkrarın bir delil olduğu görüşüne karşı öne sürülebilecek diğer bir eleştiride şudur: Kesin karinelerin karakteristik özelliği, böyle bir karineye dayanan kimsenin ispat yükünü yerine getirmiş olması yani bunların aksine bir delil gösterilmesinin mümkün olmamasıdır. Oysa kesin karineden yararlanan tarafın bu karineyle kabul edilen olayın yokluğu hakkındaki ikrarı kesin karineyi hükümden düşürür. Eğer ikrar delil olsaydı, kesin karineye karşı bir delil göstermek işe yaramayacağından ikrarın kesin karineyi hükümden düşürmemesi gerekirdi. Bu noktada, açıkça ikrarın bir delil olmadığına işaret etmektedir (15).

II - Feragat Görüşü

19. yüzyıl başında hakim olan başka bir görüş (16) ise, ikrarı, bir çeşit feragat sayıyordu. Söz konusu görüşün taraftarlarından bir kısmı (17), ikrarı bir tasarruf işlemi olarak nitelemekte ve yapılan ikrarın geçerli olabilmesini, ikrarda bulunanda, bu yönde bir iradenin (animus confidendi) bulunması şartına bağlamaktadırlar. Aynı görüşten esinlenen diğer bir grup yazar (18) ise, ikrarın bir hukuki işlem olduğuna işaret etmekte ve bu işlemin amacının da, hasmını ispattan kurtarmak değil; belli bir vakıyı tespit olduğunu ileri sürmektedirler.

İkrarın bir hukuki işlem daha somut bir plânda tek taraflı bir tasarruf işlemi veya feragat olduğu yönündeki görüş doktrinde birçok yönlerden eleştirilmiştir (19).

Herşeyden önce ikrar, bir hukuki işlem olsaydı, bundan dönmede genel olarak hukuki işlemlerden dönmeyi düzenleyen ku-

(14) BİLGE/ÖNEN s. 512; UMAR/YILMAZ s. 193-194.

(15) UMAR/YILMAZ s. 195.

(16) EFFİMİNİADIS s. 5987'de red, 5988'de kabul ediyor.

(17) TUĞSAVUL s. 1068.

(18) Wach'ın görüşü için bkz.: UMAR/YILMAZ s. 192.

(19) BİLGE/ÖNEN s. 511-512; UMAR s. 247 vd.; UMAR/YILMAZ s. 195-197.

rallar çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekeceğinden, Kanunun ayrıca 236. maddesinde ikrardan dönmenin ancak maddi hatanın varlığı halinde yapılabileceğini belirtmesine gerek olmazdı. Hukuki işlemlerde, irade beyanında bulunan kimse istediği için, kanun koyucu, beyanın muhtevasında yer alan hukuki sonucu o irade açıklamasına bağlamaktadır. Aynı şekilde, hukuki işlemlerin birtürü olan tasarrufi işlemlerde de, işlemin kendisinden beklenen sonucu gerçekleştirebilmesi için, tasarrufta bulunanda, tasarruf kastının varlığı gerekiyor. Oysa, ikrar edende, özel bir ikrar iradesinin bulunmasına gerek yoktur. Onda beyan iradesinin bulunması yeterlidir. İkrarda bulunan, ikrar kastı ile hareket etmemiş olsa dahi, yapılan ikrar geçerlilik taşır ve kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarır (20).

Öte yandan, bir tasarrufi işlemde veya feragattan söz edilebilmesi için, herşeyden önce, üzerinde tasarrufta bulunulabilecek ya da kendisinden feragat edilebilecek olan bir hakkın varlığı gerekir. Feragat görüşünü savunanlar (21), ispat yükünü bir borç olarak görmekte ve karşı tarafın ispatın yerine getirilmesini istemek yönündeki talebini de bir hak olarak nitelemektedirler. Oysa gerçekte ispat borcu diye bir borç ve dolayısıyla ispatın yerine getirilmesinin istenmesi yönünde bir hak yoktur (22).

III- İkrarın Hem Bir Delil, Hem de Tasarrufi İşlem Olduğu Görüşü

Doktrindeki diğer bir görüş (23) ise, ikrarın sadece bir kanuni delil olmadığı; bunun yanı sıra, aynı zamanda bir tasarrufi işlem niteliği taşıdığı yönündedir. Bu görüş taraftarları, ikrarın bir delil olmasını, ona ilişkin düzenlemenin kanun deliller kısmında gerçekleştirilmesine, aynı zamanda tasarrufi bir işlem niteliği taşımasını ise, ondan, ancak maddi hatanın varlığı halinde dönülebilmesinin mümkün olmasına bağlamaktadırlar. Oysa, ikrar

(20) ÜSTÜNDAĞ s. 613; UMAR/YILMAZ s. 193; Tuğsavul ise, ikrarın bir tasarrufi işlem niteliği taşıdığına işaret etmekte, onun geçerli olabilmesini ise, ikrarda bulunanda bu yönde bir iradenin bulunması şartına bağlamaktadır. s. 1067-1068.

(21) Aubry Rau'nun bu konudaki görüşü için bkz. UMAR/YILMAZ s. 196.

(22) UMAR/YILMAZ s. 196-197.

(23) KARAFAKİH s. 234.

gerçekte çifte bir hukuki niteliğe sahip değildir (24). Herşeyden önce, delilin hangi niyetle, kimin tarafından gösterildiği önem taşımaz. Halbuki, bir tasarrufi işlemin geçerli olabilmesi ve hukuki sonuç doğurabilmesi işlemi yapanın tasarrufta bulunma kastı ile hareket etmiş olması şartına bağlıdır. İkrarda ise, onun geçerli olabilmesi için, ikrarda bulunanda özel bir ikrar iradesinin varlığı aranmaz. Bütün bu durumlar, ikrarın aynı anda çifte bir hukuki nitelik taşımasının mümkün olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

IV- Mahkeme İçi İkrar Usuli Bir İşlemdir Görüşü

Bizim de katıldığımız sonüncü görüş (25), ikrarın ispat gereğini ortadan kaldıran tek taraflı bir usul işlemi olduğu yönündedir. Bu nedenledir ki; ikrara ilişkin beyan ikrarda bulunan kimisenin iradesine uygun olmasa bile, usul hukuku bakımından sonuçlarını meydana getirir; yani, kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarır.

İkrar bir usuli işlem olduğuna göre, bunun geçerlilik şartlarını ve hükümlerini yargılama hukuku normları belirler. Bunun doğal sonucu olarak, yabancı unsurlu bir ilişkide, usuli bir sorun olarak ortaya çıkan ikrarın bölünüp bölünemeyeceği sorununun da, devletler özel hukukunda geçerlilik kazanmış olan "usul, hakim hukukuna tabidir" yönündeki genel ilke (26) uyarınca, hakim hukuku çerçevesinde çözüme kavuşturulması gerekir.

İkrarın, kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarıp, ispat gereğini ortadan kaldırması sadece mahkeme içi ikrar bakımından söz konusu olur. Buna karşılık, mahkeme dışı ikrarın hükme dayanak olabilmesi, kendisini destekleyen başka delil ve emarelerin bulunmasına bağlıdır (27).

(24) UMAR/YILMAZ s. 196.

(25) BİLGE/ÖNEN s. 512; BİLGE s. 452; UMAR/YILMAZ s. 198-199; UMAR s. 250; BERTAN, S.: Beyyine Külfetini Tevcihte İkrarın Mevkii (AD, 1946 s. 307-316) s. 309; BLOMEYER s. 359; SCHOOFs s. 6 dn. 2, s. 18; THOMAS/PUTZO s. 615; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/HARTMANN, s. 919; ZÖLLER s. 780; FASCHING s. 445, 446; BÜLOW s. 45.

(26) NOMER, E.: Devletler Hususi Hukuku, 5. B., İstanbul 1988, s. 342.

(27) Bkz. aşa. s. 222.

§ 2. İKRARIN TÜRLERİ

A-) YAPILDIĞI YERE GÖRE

Yapıldığı yere göre ikrar, mahkeme içi ikrar ve mahkeme dışı ikrar olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrım, incelememizin odak-noktasını oluşturan ikrarın bölünüp bölünemeyeceği sorunu açısından özel bir öneme sahiptir. Zira, bu sorun, yalnızca mahkeme içi ikrar bakımından ortaya çıkar.

I - Mahkeme İçi İkrar (Adli İkrar)

Görülmekte olan bir dava dolayısıyla hakim önünde sözlü veya mahkemeye verilen dilekçelerde yazı ile yapılmış olan ikrara, mahkeme içi ikrar denir (28). Görüldüğü üzere, mahkeme içi ikrar, yazılı ya da sözlü olarak yapılabilir. Davaya ilişkin belgelerde, örneğin, dilekçelerde yapılan ikrar, yazılı ikrardır (29). Sözlü ikrarda ise, ikrar iradesi, mahkemeye sözlü olarak bildirilir. Bu tür ikrarda, tarafın ikrarı tutanağa yazılır (HUMK. m. 151, II) ve tutanağın ikrara ilişkin kısmı, ikrar edene okunarak kendisine imza ettirilir (HUMK. m. 151, V). Öngörülmuş olan bu şekil şartları, mahkeme önünde sözlü olarak yapılan ikrar için geçerlilik şartıdır (30). Bu geçerlilik şekline uyulmazsa, yapılan ikrar varlık kazanamaz.

İster yazılı, isterse sözlü bir biçimde gerçekleştirilmiş olsun mahkeme içi ikrar, daima kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarır ve ispatına gerek kalmaz (31). Bu neden-

(28) OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 15; YAVUZ s. 75; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi, s. 819; KURU s. 1406; BİLGE/ÖNEN s. 512; ÖNEN s. 234.

(29) Ancak bir dava dolayısıyla olsa bile tarafların birbirlerine gönderdikleri mektuplarda veya idari makamlara verdikleri dilekçelerdeki ikrarları, mahkeme dışı ikrar olarak nitelenebilir. Yazılı bir biçimde yapılan mahkeme içi ikrardan söz edilebilmesi için, ikrarın mahkemeye hitaben yapılmış olması ve mahkemeye verilen dilekçelerde yer almış olması gerekir.

(30) KURU s. 1406; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 15.

(31) SCHOOFs s. 14; THOMAS/PUTZO s. 615; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/HARTMANN s. 920; ZÖLLER s. 781; ARENS s. 159; BLOMEYER s. 358; HOLZHAMMER s. 244; GULDENER, M.: Schweizerisches Zivilprozessrecht, 3. Auflage, Zürich 1979, s. 160; KURU s. 1410; ÖNEN s. 235; BİLGE/ÖNEN s. 612, 519, 520; POSTACIOĞLU-Usul, s. 564; ÜSTÜNDAĞ s. 618.

le, lehine ikrarda bulunan taraf, ikrar edilen vakıya için başka delil göstermek ve o vakıayı ispat etmek zorunda değildir. Hakim de, bu tür bir ikrarla bağlıdır; ikrarın doğru olup olmadığı hakkında delil dinleyemez ve başka delil gösterilmesini isteyemez; ikrar edilmiş olan vakıayı doğru olarak kabul etmek ve hükme esas almak zorundadır (31a). İkrarda bulunan taraf da, bu ikrarı ile bağlıdır; kanunda öngörülen hal (HUMK. m. 236, II) dışında, bu ikrarından rücu edemez (31b). Mahkeme içi ikrara konu olan vakıanın, imkansız ya da gerçeğe aykırı olduğu aşikâr bir biçimde ortada ise, bu durumda söz konusu ikrar kendisinden beklenen etkiyi meydana getiremez (31c). Yine mahkeme içi ikrarın etkilerini doğurabilmesi, herhangi bir makamın ya da kişinin kabulüne bağlı değildir (31d). Zira, o tek yanlı ve mahkemeye yönelik bir beyanla gerçekleştirilir. Bu nedenle, onun hasmının yokluğunda dahi yapılması mümkündür (31e).

Başka bir davada yapılmış olan mahkeme içi ikrarın görülmekte olan davada da kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaksızın çıkarma işlevini görüp göremeyeceği doktrinde tartışmalıdır:

Bir görüş (32), mahkeme içi ikrarın, ikrarda bulunan taraf aleyhine kesin delil teşkil edebilmesini, onun görülmekte olan dava ile doğrudan doğruya ilişkili olarak yapılmış olmasına şartına bağlı olarak kabul eder. Bu görüş taraftarlarına göre, aynı mahkemede olsa bile, görülmekte olan başka bir dava sırasında yapılan ikrar, diğer davada kesin delil olarak işlev göremez diğer davada yapılan ikrar mahkeme içi ikrar değil, mahkeme dışı ikrar sayılmalıdır (33).

(31a) BLOMEYER s. 358; RECHBERGER/SIMOTTA s. 264; HOLZHAMMER s. 244; SCHOOF S s. 6, 7; THOMAS/PUTZO s. 616; FASCHIG s. 448; GULDENER s. 160; ÜSTÜNDAĞ s. 612, 618.

(31b) BLOMEYER, s. 358; SCHOOF S, s. 7, 15; ZÖLLER s. 781; ARENS s. 159; THOMAS/PUTZO s. 616; ÜSTÜNDAĞ s. 618-619.

(31c) SCHOOF S s. 8; THOMAS/PUTZO s. 616; ZÖLLER s. 781; BRUNS s. 221.

(31d) ÜSTÜNDAĞ s. 613; Bkz. pozitif düzenleme örneği için: Alman Usul Kanunu § 288, II.

(31e) ÜSTÜNDAĞ s. 613.

(32) BERKİN-Usul Hukuku Rehberi, s. 819; ÜSTÜNDAĞ s. 613; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 15.

(33) SCHOOF S s. 6 dn. 2; BAUMBACH/LAUTERBACH/ALBERS/HARTMANN s. 918; ZÖLLER s. 781; HOLZHAMMER s. 244; ÜSTÜNDAĞ s. 613; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi, s. 819.

Diğer görüş (34) ise, bir davada yapılan mahkeme içi ikrarın başka bir dava da aynı niteliği koruyacağı ve kesin delil olarak işlev göreceği yönündedir.

Kanımızca da, aynı mahkemede görülmekte olan bir dava sırasında yapılan ikrar, diğer bir davada da geçerli olmalı ve kesin delil olarak kabul edilmelidir. Çünkü başka bir davada yapılmış olsa bile, herşeyden önce, ortada mahkeme huzurunda yapılmış olan bir ikrar vardır. İkrarın başka bir hakim önünde gerçekleştirilmiş olması, onun güvenilirliğini ve etkinliğini azaltmamalıdır.

Buraya kadar yapmış olduğumuz açıklamalar, taraflarca hazırlama ilkesinin uygulandığı davalarda geçerlidir. Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı davalalarda, hakim tarafların ikrarı ile bağlı değildir (34a). Bu ilkenin işlerlik kazandığı davalarda mahkeme içi ikrar sadece bir emare teşkil eder (34b).

II - Mahkeme Dışı İkrar (Harici İkrar)

Mahkeme dışı ikrar ise, yargılama sırasında yapılmayan ikrarı ifade eder (35). Bu tür ikrar, yazılı olarak yapılabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Tarafların özel mektuplarında (35a) veya idari makamlara verdikleri dilekçelerde (36) yer alan ikrarlar, mahkeme dışı ikrarın yazılı olarak gerçekleştirilmiş şekline; buna karşılık, taraflardan birinin başkaları (tanıklar) önünde yazılı bir belge kullanmaksızın yaptıkları ikrarlar ise, bu anlamdaki ikrarın sözlü olarak (37) gerçekleştirilmiş şekline örnek oluşturur.

---

(34) KURU s. 1407; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 344.

(34a) THOMAS/PUTZO s. 616; ZÖLLER s. 781; BRUNS s. 221; FASCING s. 449; RECHBERGER/SIMOTTA s. 265.

(34b) GULDENER s. 328.

(35) BİLGE/ÖNEN s. 513; ÖNEN s. 235.

(35a) HÖLZHAMMER s. 244.

(36) "Davada dayanılan vareset ve intikal vergisi beyannamesi bir harici ikrar sayılır". 4. HD., 22.2.1972, 12657/135 (ERDOĞAN, C.: İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1982, s. 362.

(37) OLGAC/ÇENBERCİ s. 16.

Mahkeme dışı ikrar, mahkeme içi ikrardan farklı olarak, ancak takdiri bir delil teşkil edebilir (38). Hatta, o yalnız başına bir takdiri delil bile değildir; sadece bir emare oluşturur (39). Mahkeme dışı ikrarın takdiri bir delil sayılabilmesi için, onu doğrulayacak başka delil ve emarelerin bulunması şarttır. Bu nokta, Hükuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 236. maddesinin son fıkrasında yer alan "mahkeme haricindeki ikrarı teyit edecek başka delil ve emareler mevcut ise, hakim buna binaen hüküm verebilir" şeklindeki kuraldan çıkarılmaktadır. Bu hüküm, ayrıca, mahkeme dışı ikrarın, ancak başka delil ve emarelerle desteklenmesi kaydıyla, hakim tarafından hükme esas alınabileceğine açıkça işaret etmektedir.

Hakim, mahkeme dışı ikrarın başka delil ve emarelerle doğrulanması kaydıyla, kanaatini kuvvetlendirmek için lehine ikbarda bulunulan tarafa resen yemin (HUMK. m. 356) teklif edebilir (40).

B-) İÇERİĞİNE GÖRE

İçeriğine göre ikrar, basit, vasıflı ve bileşik ikrar olmak üzere üçe ayrılır:

I - Basit İkrar (Adî İkrar)

Basit ikrar, karşı tarafın ileri sürdüğü bir vakıanın, hukuki açıdan önem taşıyan herhangi bir değişiklik yapılmaksızın kayıtsız ve şartsız olarak kabul edilmesidir (41). Örneğin, davacı davalıya 100.000 lira ödünç verdiğini iddia eder ve davalıda "evet,

(38) BERKİN-Usul Hukuku Rehberi, s. 819; KURU s. 1404; BİLGE/ÖNEN s. 513; ÖNEN s. 235; YILMAZ, E.: Medeni Yargılama Hukukunda Yemin, Ankara 1989, s. 165.

(39) SCHOOF s. 6. dn. 2; THOMAS/PUTZO s. 616; GULDENER s. 319, 328; BLOMEYER s. 357; HOLZHAMMER s. 244; BAUMBACH/LAUTBERBACH/ ALBERS/ HARTMANN s. 918; ÜSTÜNDAĞ s. 619; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 16.

(40) KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 343; KURU s. 1404; ÖNEN s. 236; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 16; ÜSTÜNDAĞ s. 619; karşı. YILMAZ s. 166.

(41) UMAR/YILMAZ s. 199; ANSAY s. 258; KARAFAKİH s. 177; UMAR s. 251; YAVUZ s. 81; KURU s. 1411; ÖNEN s. 236; BİLGE/ÖNEN s. 514; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 18.

davacıdan 100.000 lira ödünç aldım" derse, basit ikrardan söz edilir. Bu tür bir ikrarın hükmü, karşı tarafı bütünüyle ispat yükünden kurtarması yani kendisine konu olan vakıayı çekişmeli olmaktan çıkarmasıdır.

II - Vasıflı (Mevsuf) İkrar (Gerekçeli İnkâr)

Bir tarafın ileri sürdüğü maddi vakıanın hukuki nitelik itibarıyla iddia edilenden farklı olduğunun bildirilerek kabul edilmesi, vasıflı ikrar olarak adlandırılır. Bir başka ifade ile, taraflardan birinin istem ve savunmasına dayanak olan vakıaların, karşı tarafça bütünüyle değil ancak bazı olaylar bakımından uyuşma olacak biçimde kabul edilmesi tarzında yapılan ve üzerinde uyuşma sağlanamamış olayların ispatsız kalması durumunda, dava ve savunma temelinin yokluğu sonucuna varılarak, dava ve savunmanın reddi zorunluluğu bulunan ikrar çeşidine, vasıflı ikrar denir (42).

Ödünç sözleşmesinden dolayı verilen paranın geri ödenmesi için dava edilen kimsenin "parayı aldım, fakat ödünç olarak değil, bağışlama olarak" yolundaki açıklaması; aldığı borca karşılık bir miktar altını rehin olarak bıraktığı, fakat şimdi alacaklının alacağını alıp, altınları geri vermekten kaçındığı iddiası ile bir kimse tarafından açılan davaya karşı "ortada bir rehin karşılığı ödünç verme değil, satım sözleşmesi vardır, bende bu altınları satın almıştım" biçimindeki cevabı; borcu ödeyen kimsenin müteselsil borçlu olduğunu iddia ettiği diğer birine karşı açtığı rücu davasında davalının "ben müteselsil borçlu değil, yalnızca kefilim" yolundaki açıklaması, vasıflı ikrara örnek olarak gösterilebilir.

Vasıflı ikrarda, karşı tarafın ileri sürdüğü maddi vakıa ikrar edilmekle beraber, iddia edilen hukuki nitelik inkâr edildiğinden, bu tür ikrar, doktrin ve uygulamada "gerekçeli inkâr" olarak da adlandırılmaktadır.

---

(42) KURU s. 1411; UMAR/YILMAZ s. 200; BİLGE/ÖNEN s. 514; ÖNEN s. 236; POSTACIOĞLU-Usul s. 555; KARAFAKİH s. 178; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 18; YAVUZ s. 81; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi s. 820; ÜSTÜNDAĞ s. 614.

III - Bileşik İkrar (Mürekkep İkrar)

Bir taraf, diğer tarafın ileri sürdüğü vakiayı bütünüyle kabul etmekle beraber, ikrarına, ikrara konu olan vakıadan çıkan hukuki sonucunun doğumunu engelleyen veya onu hükümden düşüren yahutta kullanılmasını felce uğratan başka bir vakıa eklerse, bileşik ikrardan söz edilir (43). Örneğin, "parayı aldım, fakat ödedim"; "malı ödünç veya vedia olarak almıştım, fakat iade ettim" şeklindeki beyanlar, bileşik ikrar olarak nitelendirilir.

Bileşik ikrar, vasıflı ikrardan farklı bir kavramdır (44). Vasıflı ikrarda, ikrar beyanına eklenen husus borcun doğumu ile ilgilidir. buna karşılık, bileşik ikrarda, ikrar beyanına eklenen husus hukuki ilişkinin doğmundan sonra ortaya çıkan ve özellikle onun sona ermesine ilişkin bir durumu konu olarak alır.

Bileşik ikrar, kendi içerisinde, ikrara konu olan vakıa ile ikrara eklenen vakıa arasında bir irtibat bulunup bulunmamasına göre bağlantılı bileşik ikrar ve bağlantısız bileşik ikrar olmak üzere ikiye ayrılır (45):

(43) KURU s. 1413; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 346; UMAR/YILMAZ s. 201; UMAR s. 254-255; ANSAY s. 259; KARAFAKİH s. 178; POSTACIOĞLU-Usul s. 555; BİLGE/ÖNEN s. 514-515; BERKİ, A.H.: İkrarın Tecezzisi ve Ademi Tecezzisi Meselesi (AD. 1937 s. 5-11) s. 7; BİLGE, s. 454.

(44) KURU s. 1417; BİLGE s. 455; BİLGE/ÖNEN s. 515.

(45) Bazı yazarlar, bileşik ikrarın bu şekilde ikili bir ayrıma tabi tutulmasının anlamsız ve yersiz olduğunu savunurlar. Gerekçeleri ise, bu ayrımın yapılmasında esas alınan kriterin belirsiz ve yetersiz olması ile her iki tür bileşik ikrarında bölünebileceği yönündeki düşünceleridir (UMAR/YILMAZ s. 202-203; UMAR s. 255, 256).

Kanımızca, bileşik ikrarın, bağlantılı ve bağlantısız bileşik ikrar olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuş olması, suni bir nitelik taşımayıp; gerçekçi bir temele dayanmaktadır. Bu ayrımın yapılmasında esas alınan ikrara konu olan asıl vakıa ile ikrara eklenen vakıa arasında doğal bir bağlantının bulunup bulunmaması kriteri, içeriği tamamıyla belirsiz ve yetersiz olan bir kriter değildir. İkrara konu olan asıl vakıa ile ikrara eklenen vakıa arasında doğal bir bağın bulunup bulunmadığı, her somut olayda bir değerlendirme yapılmak suretiyle kolaylıkla tespit edilebilir.

Öte yandan, bağlantılı bileşik ikrarın ve bağlantısız bileşik ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda bir ayrım gözeten doktriner görüşleri ve yargı uygulaması ile doktrin arasında ortaya çıkan düşünce farklılıklarının ortaya konabilmesi için, bileşik ikrarın bu şekilde ikili bir ayrıma tabi tutulması yönündeki eğilime bağlı kalmakta yarar vardır.

1-) Bağlantılı (Murtabıt) Bileşik İkrar

İkrar edenin, ikrarına eklediği vakıa ile ikrar edilen vakıa arasında doğal bir bağlantı varsa; bir başka ifade ile, ikrara eklenen vakıa, ikrar edilen vakıanın doğal bir sonucu ise, bağlantılı bileşik ikrardan söz edilir (46). Bu tip ikrarın, en tipik örneğini, davalının "ödünç olarak aldım, fakat ödedim" şeklindeki savunması oluşturur (47). Burada talep sonucunu haklı göstermek için, karşı tarafın ileri sürdüğü vakıalar kabul edilir. Fakat, ikrara, hakkın doğumuna engel olan veya onu ortadan kaldıran itirazlar eklenerek bu suretle, ikrar edilen vakılardan çıkarılan hukuki sonuç inkâr edilir (48).

2-) Bağlantısız (Murtabıt Olmayan) Bileşik İkrar

Bağlantısız bileşik ikrarda, ikrar edenin ikrarına eklediği vakıa ile ikrar edilen vakıa arasında hiç bir bağlantı yoktur; yani, ikrara eklenen vakıa, ikrar edilen vakıa olmadan da mevcuttur (49). Örneğin, davalının "dava konusu 100.000 lirayı aldım, fakat bende davacıdan 100.000 lira alacaklıyım, bu alacağım ile borcumu takas ediyorum" şeklindeki savunması bağlantısız bileşik ikrar olarak nitelendirilir. Zira, davalının, karşılık alacağı ile davacının alacağı arasında hiç bir bağlantı yoktur.

C - İKRARIN ÇEKİŞMELİ OLAN VAKIANIN TAMAMINI YA DA BELLİ BİR KESİMİNİ KAPSAMASINA GÖRE

İkrar, çekişmeli olan vakıanın tamamını ya da belli bir kesimini kapsamasına göre, tam ikrar ve kısmî ikrar olmak üzere ikiye ayrılır.

I - Tam İkrar

İkrarda bulunan, karşı tarafın, kendi lehine olarak ileri sür-

(46) KURU s. 1414; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 346; BERKİN-Usul Hukuku Rehberi s. 820; BİLGE/ÖNEN s. 515; POSTACIOĞLU-Usul s. 555; YAVUZ s. 81; ÜSTÜNDAĞ s. 615.

(47) 4. HD. 3.6.1958, 5732/3842 (AD., 1960/1, s. 120-121).

(48) ÜSTÜNDAĞ s. 615.

(49) KURU s. 1420; ÖNEN s. 233; ÜSTÜNDAĞ s. 615; BİLGE/ÖNEN s. 515.

düğü vakıanın ya da vakıalar durumunun belli bir kesimini de-
ğil de; bütününün doğruluğunu kabul ediyorsa, tam ikrardan söz
edilir. Bu tür bir ikrarın varlığı halinde, ikrara konu olan vakıa
ya da vakıalar durumu bütünüyle çekişmesiz hale gelir ve artık
onların ispatına gerek kalmaz.

II - Kısmî İkrar (Kısmî İnkâr)

Taraf, hasmın iddiasının ya da savunmasının dayanağı olan
maddi vakıalardan bir veya birkaçını kabul, fakat diğerlerini dü-
pedüz inkâr ediyorsa, ortada bir kısmî ikrar vardır (50). Örne-
ğin, aleyhine 100.000 liralık bir alacak davası açılan kimse, bor-
cu olduğunu kabul etmekle beraber, borcunun 100.000-lira değil;
50.000 lira olduğunu beyan ederse, bu bir kısmî ikrardır. Gene,
bir ödünç sözleşmesi yapıldığı ve bu sözleşme gereğince kendisi-
ne bir miktar paranın ödünç verildiği iddiası ile dava edilen
kimsenin, ödünç sözleşmesinin varlığını kabul etmekle beraber,
bu sözleşme gereğince kendisine verilecek paranın henüz veril-
mediği biçimindeki savunması da bir kısmî ikrar teşkil eder.

Kısmî ikrarda, ikrar edilen kesim çekişmeli olmaktan çıkaca-
ğı için, bu kısmın ispatına gerek kalmaz; ancak inkâr edilen ke-
sim açısından ise, ispata ihtiyaç duyulur (51). Hakim, kısmî ik-
rara dayanarak davanın bütünü hakkında karar veremez. Zira
bu tür bir ikrar, inkâr edilen kesimler açısından hüküm ifade et-
mez.

§ 3. İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNEMEYECEĞİ SORUNU

A-) İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNEMEMESİNİN ANLAMI

İkrarın bölünüp bölünemeyeceği sorunu, kendisinin önemini
ispat yükünün dağılımında hissettirir. Vasıflı ikrar ve bileşik ik-
rarın varlığı halinde, ikrara eklenen vasıf ve vakıalar bakımın-
dan ispat yükünün davanın taraflarından hangisine düşeceği, ik-
rarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda getirilen çözüm biç-
mine göre farklılık gösterecektir.

(50) UMAR s. 251-252; UMAR/YILMAZ s. 199; BERKİ-İkrarın Tecezzisi s. 9.

(51) UMAR s. 251-252.

İkrarın bölünmesi demek, ikrar edilen vakiya yeni vasıf ve vakıaların eklenmesi halinde, bu vasıf ve vakıaların varlığını ispat konusunda, bunları ileri süren tarafın ispat yükü altına sokulması demektir (52). Örneğin, davacının, ödünç vermiş olduğu paranın iade edilmesini istemesi karşısında, davalının, söz konusu parayı aldığını, fakat bunun bir bağışlama olduğunu veya bu parayı iade ettiğini veyahutta kendi alacağı ile takas ettiğini beyan etmesi halinde, bu bağışlama, ödeme ve takasın davalıya ispat ettirilmesi ikrarın bölünmesi anlamına gelecektir.

İkrarın bölünmemesi ise, ikrar edenin, ikrar ettiği vakiya doğru kabul edip, buna eklenen vasıf ve vakıaların ikrar edene ispat ettirilmemesi yani ikrara eklenen vasıf ve vakıa hakkındaki ispat yükünün ikrar edene yükletilmemesidir. Bir başka ifade ile, ikrarın bölünmemesi, ikrarı kapsayan sözlerin bir bütün teşkil edip, hasmın bu sözlerin işine gelen kısmını kabul edip, işine gelmeyen kısmını ispata muhtaç sayamamasıdır (53). Yukardaki örnekte, bağışlama olmayıp, ödünçün mevcut olduğunun veya ödemenin yapılmadığının veya takas ile hakkın sona ermediğinin davacı tarafına ispat ettirilmesi, ikrarın bölünmemesi anlamına gelir.

İkrarın bölünüp bölünmeyeceğine karar verilmesinde göz önünde tutulacak olan nokta, ispat yükünü düzenleyen normların öngördükleri temel esasların ihlâl edilmemesi olmalıdır (54).

B - MEVZUATIN İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNMEYECEĞİ KONUSUNDA GÖSTERDİĞİ TARİHSEL GELİŞİM VE BUGÜNKÜ DURUMU

Mecellenin yürürlükte olduğu dönemlerde, ikrarın bölünmesinde hiç bir sakınca görülmemekteydi. Bunun temelinde, Mecellenin, bölünmenin sakıncalarını ortadan kaldırmak için, davalıya sadece inkârla yetinme hakkı tanımış, dava sebebi hakkında davalıyı beyanda bulunmaya zorlama konusunda hakime ve da-

(52) UMAR/YILMAZ s. 205; BERKİ-İkrarın Tecezzisi s. 6-7.

(53) KURU s. 1424; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 19-20; KARAFAKİH s. 179; BERKİ-İkrarın Tecezzisi s. 6-7; YAVUZ s. 82; BERKER, K.: İkrar Parçalanamaz (HBM., 1938, s. 5736-5741) s. 5738.

(54) POSTACIOĞLU, İ.: Mâhkeme İçtihatları Bakımından İkrarın Tecezzi Me-selesi (İHFM., 1946/2-3 s. 639-645). s. 617.

vacıya herhangi bir yetki vermemiş olması yatar (55). Bu düşünce çerçevesinde bakıldığında, aleyhine bir vakia ileri sürülen kişi inkârla yetineceği halde, bu vakıayı ikrar etmiş ve ikrarında bir vakia eklemişse, bunu ispatla yükümlü olmalıdır. Halbuki günümüzde, geçerlik kazanmış olan medeni yargılama hukuku sistemlerinde ise, taraflara inkârla yetinme hakkı değil, gerçeği söyleme yükümlülüğü yükletilmiştir. Bu nedenle, ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda karar verilirken daha duyarlı hareket edilmesi gerekir.

Mecelle, ikrarın bölünebileceği kuralının ilke olarak belirttiğinden sonra, bu kurala tek istisnayı vasıflı ikrar bakımından getirmiştir. Mecelle, vasıflı ikrarda, ikrara eklenen vasfı, ikrardan ayırmayarak bir bütün olarak kabul edip, bu durumda ispat yükünü ikrar edenin hasmına yüklemektedir (56).

1926 yılında yürürlüğe giren 865 sayılı eski Ticaret Kanunu 683. maddesinde, ikrarın bölünemeyeceği kuralına açıkca yer vermiş ve böylece ikrarın bölünemeyeceğine ilişkin ilke ilk defa mevzuatımıza girmiş oldu. Ancak, o dönemde yürürlükte olan ve şimdi mülga durumunda bulunan Usulü Muhakemat Kanunu ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda herhangi bir hüküm içermemekteydi. Bu nedenle, eski Ticaret Kanununun yürürlükte bulunduğu zamanlarda, ikrarın bölünemeyeceği konusunda adi işlerle, ticari işler arasında bir ayırım gözetilmekte ve ticari işlerde kanun hükmü gereği ikrarın bölünemeyeceği, adi işlerde ise aksi ile kanıt yolundan gidilerek yerine göre ikrarın bölünebileceği esası kabul edilmekte idi. Bu esas ayrıca bir Yargıtay içtihadı birleştirme kararına da konu olmuştur (57).

1927 yılında yürürlüğe giren, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ikrarın bölünüp bölünemeyeceği hususunda herhangi bir hüküm yer almamıştır.

1956 yılında yürürlüğe giren 6762 sayılı Ticaret Kanunu ile eski Ticaret Kanununun yürürlüğüne son verilmiş, fakat eski Ti-

(55) TEMİZER, Ş.: İkrar Tecezzi Kabul Etmez (HBM 1938, s. 5793-5799) s. 5794.

(56) TEMİZER s. 5794.

(57) 9.12.1931 tarih ve 18/45 sayılı İBK. (RG. 9.4.1932, s. 2072).

icaret Kanununda yer alan ikrarın bölünemeyeceğine ilişkin kural bu yeni Kanuna alınmamıştır. Böylece, ikrarın bölünemeyeceğine ilişkin mevzuatımızdaki tek hükümde ortadan kalkmıştır. Günümüzde, ne Ticaret Kanunu ve Medeni Kanunda ne de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda herhangi bir hüküm yer almamaktadır (58). Buna karşılık, 1971 tarihli Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Tasarısında bu konuda bir hüküm getirilmek istenmiştir. Bu Tasarının 234. maddesinin birinci fıkrasında yer alan hükme göre (59), " taraflardan birinin veya vekilinin mahkeme önünde yahut dava kağıtlarında ikrar ettiği vakıaların ispatı gerekmez". Tasarıda asıl önemli hüküm, "ikrarla birlikte öne sürülen hususlar" kenar başlığını taşıyan 235. madde hükmüdür. Bu hükme göre, "karşı tarafın iddiasını doğrulamakta olan bir beyana yapılan ek ve kayıtlamalar göz önüne alınmaksızın, onun ne dereceye kadar ikrar sayılabileceği, olayın özelliklerine ve hayat tecrübelerine göre ve ispat yükü hükümleri gereğince mahkemeye takdir olunur. Şu kadar ki; ikrarla birlikte ileri sürülen fakat başlı başına bir iddia ve savunma aracı olan hususlar ikrardan ayrıdır". Tasarıda yer alan bu hüküm doyurucu olmaması ve bileşik ikrarda ispat yükünün dağıtılması konusunda yanlışlıklara yol açabileceği gerekçeleriyle haklı olarak eleştirilmiştir (60).

Sonuç olarak, pozitif hukukumuzda, ikrarın bölünüp bölünemeyeceğini öngören herhangi bir kural mevcut değildir.

C - İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNEMEYECEĞİ KONUSUNDA DOKTRİNDEKİ DURUM

İkrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda doktrinde ileri sürülmüş olan görüşleri, ikrarın içeriğine göre yapılan ayrımı (61) esas almak suretiyle ortaya koymakta yarar vardır.

(58) Bu nedenle, günümüzde, ikrarın bölünüp bölünmemesi konusunda adi işlemlerle ticari işler arasında herhangi bir ayrım gözetilmeyecektir.

(59) Bkz. T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Dairesi, s. 71-494/5460.

(60) UMAR/YILMAZ s. 217-220.

(61) Bkz. yuk. s. 223 vd. Mukayeseli hukuk açısından ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda ayrıntılı bilgi için, bkz.: SCHMIDT, J.P.: Teilbarkeit und Unteilbarkeit des Geständnisses im Zivilprozess Diss, Berlin 1972, s. 3 vd.

I - Basit İkrarda

Karşı tarafın ileri sürdüğü bir vakıanın doğru olduğunun kayıtsız şartsız bildirilmesi anlamını taşıyan basit ikrarın, bölünüp bölünememesi söz konusu olmaz. Çünkü bu tür ikrarda, ikrara herhangi bir husus eklenmeyip, karşı tarafın ileri sürdüğü bir vakıa bütünüyle olduğu gibi kabul edildiği için, ortada çekişmeli olan ve dolayısıyla ispatı gereken bir husus kalmamaktadır (62). Bir başka ifade ile, basit ikrarda, ikrarın konusu olan vakıa tek olup, ikrara herhangi bir ekleme yapılmadığı için, bu tür ikrarın bölünüp bölünememesinden söz edilemez.

II - Kısmî İkrarda (Kısmî İnkârda)

Kısmî ikrarda (63), ikrar edilen kısmın artık ispatına gerek kalmayacağından (HUMK. m. 238), bu kısım için bölünüp bölünememe söz konusu olmaz. İkrar edilmeyen kısım içinse, sadece bir inkâr söz konusu olup; yeni bir vasıf ve vakıa eklenmediği için ispatsızlığın riskini, lehine kısmî ikrarda bulunulan kimse taşıyacak ve dolayısıyla ispat yükü ona düşecektir (64). Örneğin, bir ödünç sözleşmesi yapıldığı ve bu sözleşme gereğince kendisine bir miktar para verildiği iddiası ile dava edilen kimse, ödünç sözleşmesinin yapıldığını ikrar etmekle birlikte paranın kendisine verilmediğini veya verilen paranın şimdiki dava edilen tutarda olmadığını iddia ederse, ödünç sözleşmesinin varlığı için tespit gereği ve ispat yükü ortadan kalkar; fakat istemin hüküm altına alınabilmesi için paranın verildiği ve bunun şimdi dava edilen tutarda olduğu ispat edilmek gerekir; bu konuda ispat yükü doğal olarak davacıya düşecektir (65).

Kısmî ikrar, vasıflı ve bileşik ikrar şeklinde ise, örneğin davacının ödünç verdiği 100.000 liranın iadesi için açtığı alacak davasında, davalı, davacıdan sadece 60.000 lira aldığını, ancak onu

(62) KURU s. 1411; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 345; UMAR/YILMAZ s. 203-204; YAVUZ s. 82; ÖZKENT s. 5921; BERKİ-İkrarın Teczisi s. 8; ANSAY s. 258; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 21; BILGE/ÖNEN s. 516; KARAFAKİH s. 179; EFFİMİNİADİS s. 5987-5988; ÖNEN s. 238. ÜSTÜNDAĞ s. 613.

(63) Bkz yuk. s. 226.

(64) UMAR/YILMAZ s. 204; BERKİ-İkrarın Teczisi s. 9; UMAR s. 252.

(65) UMAR/YILMAZ s. 204.

bağışlama olarak aldığı veya geri ödediğini ya da davacıdan olan alacağı ile takas ettiğini ileri sürmesi halinde, ikrar edilme-
yen kısım açısından (örneğimizde 40.000 liralık kesim) bölünme
sözkonusu olmayacaktır. Çünkü bu kesim bakımından ortada bir
ikrar bulunmayıp, sadece bir inkâr mevcuttur; onun için ispat
yükü lehine kısmî ikrar yapılan kişiye (örnekte davacıya) ait ola-
caktır. Buna karşılık, vasıflı veya bileşik ikrar şeklinde beliren
kısmî ikrar açısından ise, bölünüp bölünmeme sorunu ortaya çı-
kacaktır. Buradaki bölünüp bölünmeme sorunu, vasıflı ve bileşik
ikrarda ortaya çıkan bölünme veya bölünmeme sorunu ile aynı
niteliğe sahip olduğu için, bu tür ikrarlar açısından benimsenen
çözümlemelere tabi olacaktır (66).

III - Vasıflı İkrarda (Gerekçeli İnkârda)

Hukukumuzda, vasıflı ikrarın (67), bölünemeyeceği yani vasıf-
lı ikrarın, ikrar eden aleyhine delil teşkil etmeyeceği, bilâkis o
vakiayı ileri sürenin onu ispat etmesi gerektiği genel olarak ka-
bul edilmektedir (68). Bir başka ifade ile vasıflı ikrarda da ispat
yükü vakiayı ileri süren tarafta olup, o vakiayı vasıflı olarak ik-
rar eden tarafta değildir. Örneğin, davacı tarafından ödünç söz-
leşmesinden doğan 100.000 liralık para alacağının iadesi dava-
sında, davalı 100.000 lira parayı aldığını ikrar eder, fakat bu pa-
rayı ödünç olarak değil de, bağışlama olarak aldığını bildirirse
ortada bir vasıflı ikrar vardır. Vasıflı ikrarın bölünemeyeceği ka-
bul edilirse, bu takdirde ikrar edenin hasmı durumunda bulu-
nan davacı 100.000 lira parayı davalıya ödünç verdiğini ispat et-
mek zorunda kalacaktır.

(66) Bkz. aşağıda s. 239 vd.

(67) Bkz. yukarıda s. 223-224.

(68) ANSAY s. 258; POSTACIOĞLU-Usul s. 557; ÜSTÜNDAĞ s. 615; UMAR/
YILMAZ s. 236; GUETTES, F.: Adalet Mantiği ve Hüküm Verme Sanatı,
(Adalet Bakanlığı Tercümesi) Ankara 1945, s. 81; BERKİN-Usul Hukuku
Rehberi s. 821-822; BERKİ-İkrarın Tecezzisi s. 8; ÖZKENT s. 5921; YA-
VUZ s. 83; OLGAÇ/ÇENBERCİ s. 21-22; BELGESAY-İspat Teorisi s. 131;
BELGESAY, M.R.: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul
1939 s. 36; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 345; TEMİZER s. 5793; SOYLU,
M.: İkrarın Tecezzi Kabul Etmediğine Dair Birkaç Söz (HBM 1939 s. 5793
vd) s. 5993; BİLGE/ÖNEN s. 517; ÖNEN tek başına yazdığı eserinde, ortak-
laşa eserdeki görüşünden dönerek vasıflı ikrarında bölünmesi gerektiğine
işaret etmiştir. s. 238.

Kanımızca da, vasıflı ikrar bölünememelidir. Vasıflı ikrarın varlığı halinde, ikrarda bulunan kimse ilk bakışta vakiayı ikrar etmiş gibi görünse de, gerçekte ikrarın dayandığı hukuki niteliğin farklı olduğunu bildirmek yani ikrarın başka bir hukuki ilişkiden kaynaklanan vakiaya ilişkin olduğunu açıklamak suretiyle ikrarına konu olan vakiayı inkâr etmektedir. Bu durumda, Medeni Kanununun 6. maddesinde yer alan bir vakiadan kendi lehine hak çıkararak kimse o vakianın dayandığı öge olayları ispata mecburdur kuralı uyarınca gerekçeli olarak inkâr edenin hasmı, iddiasını ispat etmek zorunluluğu altında kalacak yani ispatsızlığın riskini taşıyacaktır.

IV - Bağlantılı Bileşik İkrarda

Bağlantılı bileşik ikrarın bölünüp bölünemeyeceği konusunda doktrinde tartışmalıdır:

Doktrinde hakim görüş (69), bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği yönündedir. Bu görüşün dayandırıldığı esaslar şu şekilde özetlenebilir:

Herşeyden önce, yalnızca inkârla yetinme hakkı olan taraf dürüstlük gösterip, gerçeği olduğu gibi söylemiş ve bağlantılı bileşik ikrarda bulunmuşsa, bu halde, ikrarın bölünmesinin kabulünün dürüstlüğüne adeta cezalandırılması ve davanın taraflarını gerçeği olduğu gibi söylemek yerine, saklamaya yani inkârda bulunmaya sevk edilmesi sonucunu doğuracağından sakıncalı olur. Bu nedenle, bu tür bir ikrar bölünememelidir (70).

Belli bir değerden yukarı hukuki işlemlerin takdiri delillerle ispatını yasaklayan hukuk sistemlerinde, ikrarın bölünmesi ada-

(69) KURU s. 1415; ANSAY s. 259; BİLGE/ÖNEN s. 518; GUETTES s. 81; BİLGE s. 458; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 346; YAVUZ s. 83; ÖZKENT s. 5921; BERKİ-İkrarın tecezzisi s. 8; BERKER s. 5738; TEMİZER s. 5797; SUNGURBEY, I.: Borç İkrarı ve Borç Vaadi, İstanbul 1957, s. 22-23; POSTACIOĞLU-Usul s.555; POSTACIOĞLU 1946/2-3, S. 617; POSTACIOĞLU, I.: İkrarın Bölünmezliği, Karar Tahlili (İHFM 1964/3-4, s. 1055-1062) s. 1056; POSTACIOĞLU, I.: İkrarın Bölünmezliği ve Yeni Bazı Kararlar (İBD 1960/3-4, s. 65-71), s. 69.

(70) POSTACIOĞLU - 1964/3-4 s. 1057; YAVUZ s. 83; ÖZKENT s. 5922; SUNGURBEY s. 22-23. TUHR, V.A.: Borçlar Hukuku Umumi Kısmı, C. I-II, (EDEGE, C.) Ankara 1983, s. 349-350.

letsiz sonuçlara yol açar (71). Örneğin, ödünç olarak aldım, fakat ödemedim şeklindeki bir bileşik ikrar üzerine, davacının dava temelini oluşturan olayların çekişmeli olmaktan çıktığı ve artık ikrra konu olan asıl vakiyaya eklenen vakıa için ispat yükünün davalıya düştüğü kabul edilirse, davalı takdiri delillerle ispat yasağının kapsamına giren durumlarda, çoğu kez savunmasını ispat edemeyecek ve dolayısıyla davayı kaybedecektir.

İddiasını hasmının sözleri ile ispata kalkışan taraf, bu sözleri bir senet metni gibi bölmeden almak zorundadır. Bu sözlerin bir kısmını kabul edip diğer kısmını reddetmek, bir senet metninin, bir kısmını doğru, bir kısmını yanlış bulmaya benzer. Oysa ikrra ilişkin irade açıklaması bir bütündür ve mantıki açıdan bölünemez (72). Nasıl ki; iddiasını senetle ispata kalkışan taraf, senette yer alan bilgilerden işine geleni kabul edip, işine gelmeyen kısmını reddedemeyecekse; iddiasını hasmının sözleri ile ispata kalkışan tarafta ikrrarın kendi işine gelen kısmını kabul edip, işine gelmeyen kısmını reddedememelidir.

Öte yandan, ikrrar bölünecek olursa, peşin yapılmış işlemlerde ödemenin yapıldığını gösteren delilleri hazırlamak ve bunları korumak gerekecektir ki; toplumsal zorunluluklar buna imkân bırakmaz (73). Bu nedenle, peşin cereyan eden olağan her işlem bakımından ikrrarın bölünememesini toplumsal zorunluluklar da haklı kılmaktadır. Gene, tasfiye edilmiş hukuki işlemlerde de, tarafları uzun süreli olarak o ilişkiye ait belgeleri saklama yükümlülüğü altında bırakmamak için, ikrrarın bölünememesi yoluna gidilmesi, sosyal hayatın bir gereği olarak kendini göstermektedir (74). Zira tasfiyeye uğramış hukuki işlemlerde, ikrrarın bölünmesi, borçlu açısından bütün delillerin sonsuza kadar saklanması gibi pratik gereklerle asla bağdaşmayan bir sakıncanın doğumuna neden olmaktadır. Bu durumu bir örnekle şu şekilde somutlaştırmak mümkündür: Alacaklısına borcunu ödeyen borçlu, ödeme anında alacaklısından senedi geri almamışsa ve ödemeyi

(71) POSTACIOĞLU - 1964/3-4 s. 1058.

(72) POSTACIOĞLU - Usul s. 555; POSTACIOĞLU - 1964/3-4 s. 1057; BERKİN - Usul s. 189, YAVUZ s. 83.

(73) POSTACIOĞLU - Usul s. 556-557; POSTACIOĞLU - 1964/3-4 s. 1060.

(74) POSTACIOĞLU - Usul s. 559-560.

yaptığını gösterir bir makbuzda kendisine verilmemişse, alacak-
lının haksız iddialarına karşı hiç bir savunma yapamayacak öde-
me anında makbuz almış olsa bile onu borcun zamanaşımı süre-
si dolduktan sonra dahi saklamak zorunda kalacaktır. Zira bor-
cunu ikrar edip, zamanaşımı defini ileri sürecek olursa, ikrarı
bölen sistem içinde, borcun zamanaşımı süresinden önceki bir
tarihte doğduğunu ispat zorundan bir türlü kurtulamayacaktır
(75).

Bizimde katıldığımız azınlık görüşü (76) ise, bağlantılı bileşik
ikrarın bölüneceği yönündedir. Bu görüşün dayandığı esaslar,
bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği yolundaki görüşün ge-
rekçelerine yönelik eleştiriler üzerine oturtulmuştur. Bu neden-
le, burada, bağlantılı bileşik ikrarın bölünemeyeceği yönündeki
görüşün dayandığı temel esasların eleştirisi üzerinde durulması
gerekir.

Bağlantılı bileşik ikrarın bölünmesinin, dürüstlük göstererek
vakıayı ikrar eden tarafı, gerçeği söylemekten alıkoyacağı ve do-
layısıyla inkâra sevk edeceği yönündeki düşünce şu şekilde eleş-
tirilebilir (77).

Bizim yargılama sistemimizde de, bütün yargılama sistemle-
rinde olduğu gibi "gerçeği söyleme yükümlülüğü" (77a) vardır.
Her ne kadar bu yükümlülük, Hukuk Usulü Muhakemeleri Ka-
nununda açıkça belirtilmemişse de, onun varlığı, yargılamanın
amacından anlaşılır (77b). Öte yandan Medeni Kanunun 2. mad-

(75) POSTACIOĞLU – Usul s. 560-561.

(76) UMAR – s. 155; ÖNEN s. 238; UMAR/YILMAZ s. 239.

(77) UMAR/YILMAZ s. 223.

(77a) Gerçeği söyleme yükümlülüğü, yabancı hukuk sistemlerinin bazılarında
(örneğin, Alman Usul Kanunu § 138; Avusturya Usul Kanunu § 178 pozitif
bir düzenlemeye kavuşturulmuştur. Böyle bir pozitif düzenleme getiril-
mesinin temelinde, bilinçli yalanı önlemek düşüncesi yatmaktadır (bkz.:
OLZEN, D.: Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess, ZZP, 1985,
98. Band, Heft: 4, s. 403-426), s. 415.

(77b) UMAR/YILMAZ, s. 197; ARSLAN, R.: Medeni Usul Hukukunda Dürüst-
lük Kuralı, Ankara 1989, s. 116. Medeni yargılama hukukunun amacı,
gerçeğin bulunmasıdır (ALANGOYA, Y.: Medeni Usul Hukukunda Vakıa-
ların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s. 90 dn.
286). Bu amaca ulaşılması açısından, medeni usul ile ceza usulü arasında

desinde hükme bağlanmış olan doğruluk ve güven kuralı, genel bir hukuk ilkesidir ve medeni usul hukukunda da geçerlidir (77c). Tarafların mahkemeye gerçeği söyleme yükümlülüğü, bu genel hukuk ilkesinin somut plânda bir uygulanma biçimini oluşturur (77d). Zira bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi, geniş anlamda doğruluk ve güven kuralının ihlâli anlamına gelir (77e). Bu yükümlülüğün çiğnenmesi, tazminat sorumluluğuna yol açar ve tazminat talebi dayanağını, Borçlar Kanununun 41. maddesinin ikinci fıkrasında bulur (78). Buna göre, taraflara inkârla yetinme biçiminde bir hak tanınmaz. Kaldı ki; ikrarın bölünmemesi ilkesi kabul edilir ve ikrar edenin hasmı, ikrarda bulunanın, ikrarına eklediği vakıanın aksini ispat edemezse ve dava aleyhine sonuçlanırsa, bu durum, adalet duygusunu çok daha ciddi bir şekilde yaralar (79).

İkrara ilişkin irade açıklamasının, aynen senet gibi bir bütün olarak dikkate alınması gerektiği ya da tümüyle gözardı edilmesi yönündeki düşünce de, şu şekilde eleştirilmiştir (80):

Nasıl ki; bir tanığın sözlerinin ya bütünüyle gerçek olarak kabul edildiği ya da bütünüyle reddedildiği söylenemezse, ikrara

---

herhangi bir fark yoktur ve bir usul hukukunda hakime dava malzemesi açısından bir diğerine oranla daha fazla yetki tanınması, bu amacı değiştirmez (ALAN+GOYA s. 87). Her iki hukuk alanında gerçeğe ulaşılmasında farklı ilkelerin (yöntemlerin) benimsenmesi, çözüme kavuşturulması gereken uyuşmazlıkların niteliklerinin bütünüyle birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır (ALANGOYA, s. 87-88). Gerçeği söyleme yükümlülüğü ile gerçeğe ulaşılması arasında çok yakın bir bağlantı vardır. Zira tarafların bu yükümlülüklerini yerine getirmesi, gerçeğin bulunmasına ve dolayısıyla yargılamanın amacına ulaşmasına hizmet edecektir (ARSLAN s. 116). Ayrıca, gerçeği söyleme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmesi, mahkemenin yanıltılmamasının önkoşuludur (ARSLAN, s. 116).

(77c) POSTACIOĞLU – Usul, s. 152; BİLGE/ÖNEN s. 277, 279, 301; ANSAY s. 152-154; ALANGOYA s. 117-118; ARSLAN s. 48; 3.HD., 29.5.1969, 3335/2609 (ABD., 1969/4, s. 720-721).

(55d) ALANGOYA s. 120; ARSLAN s. 116; BİLGE/ÖNEN s. 299-301; GULDENER s. 188; KUMMER, M.: Grundriss des Zivilprozessrechts, Bern 1978, s. 89.

(77e) ARSLAN s. 116.

(78) UMAR/YILMAZ s. 198.

(79) UMAR/YILMAZ s. 223.

ilişkin irade açıklamasının da bütün kısımlarının aynı derecede güvenilir olduğu söylenemez. Aynı şekilde, yazılı belgelerde yer alan ifadelerden bir kısmının olayı tespit için yeterli, bir kısmının yetersiz olduğunu hakimın kabul etmesine hiç bir engel yoktur. Öte yandan, yazılı veya sözlü olarak yapılan bir beyanda, beyan sahibinin aleyhine olanlar yanında onun lehine olan bazı olaylarda ileri sürülmekteyse, aleyhte olan beyanları kabul edebilmek için, mutlaka lehtekilerinde doğru sayılması yolunda, hiç bir hukuki ve mantıki zorunlulukta yoktur (81).

İkrarın bölünmezliği yönünde ileri sürülen ve ikrar bölünecek olursa, peşin yapılmış işlemlerde ödemenin yapıldığını gösteren delillerin hazırlanmasının güçlüğü, tasfiye edilmiş işlemlerde ise, tasfiye ilişkisini gösteren belgenin saklanması zorunluluğu gibi sakıncalı sonuçlar doğacağı yönündeki düşünce de haklı olarak eleştirilmiştir (82). Alım-satımlarda satışın, peşin ödeme ile yapılması kuraldır. Bu nedenle, bir alım-satım işleminde, aksi ispatlanıncaya kadar, satışın peşin ödeme karşılığı yapıldığı kabul edilecektir. Satışın peşin ödeme karşılığında yapılmış olması ise bir belirti oluşturur ve bu belirtiyeye bakılarak ödeme olayı ispatlanmış sayılmak gerekir. Yazılı delille ispat zorunluluğu bulunan sistemlerde (HUMK. m. 288, 290) ise genelde peşin ödeme ile yapılan hukuki işlemler senede bağlanması geleneğe uygun düşmeyen işlemler olarak kabul edildiğinden yazılı delille ispat zorunluluğuna ilişkin kuralın kapsamı dışında kalır.

Belli bir değerden yukarı olan hukuki işlemlerin takdiri delillerle ispatını yasaklayan hukuk sistemlerinde, "ikrarın bölünmesinin adaletsiz sonuçlara yol açacağı" şeklindeki düşünce de (83), eleştirilerek davalının düştüğü bu durumun, onun senet veya makbuz almayı ihmal etmesinden ileri geldiği ve bu ihmali göstermeseydi, böyle bir sonuçla karşılaşmayacağı belirtilerek, gerekli tedbirleri almayan kimsenin bunun sonuçlarına katlanmasının doğal olduğu ve bu nedenle davalıyı ihmali tutumundan kaynaklanan sonuçtan kurtaracak bir yol aramaya gerek bulunmadığı ifade edilmiştir (84).

(81) UMAR/YILMAZ s. 227.

(82) UMAR/YILMAZ s. 229.

(83) Bkz. yuk. s. 233.

(84) UMAR/YILMAZ s. 230.

V - Bağlantısız Bileşik İkrarda

Doktrindeki hakim görüş (85), bağlantısız bileşik ikrarın bölünebileceği yönündedir. Bu tür ikrarda, ikrar eden tarafın, ikrarına eklediği vakıa ile ikrar edilen vakıa arasında hiç bir bağlantı bulunmamaktadır. Yani ikrara eklenen vakıa, ikrara konu olan vakıadan ayrı ve bağımsız olup, varlık sebebi tamamen raslantıya bağlıdır. Herkes iddiasının dayanağı olan vakıaları ispatla yükümlüdür kuralı (MK. m. 6) uyarınca, ikrarına, asıl vakıadan tamamen bağımsız bir vakıa ekleyerek savunmada bulunan kimse, savunmasının dayanağı olan bu vakıayı ispatla yükümlü olacaktır. Davalının, dava konusu 100.000 lirayı davacıdan ödünç olarak aldım, fakat bende davacıdan 100.000 lira alacaklıyım, bu alacağım ile borcumu takas ediyorum şeklinde gerçekleştirdiği bir bağlantılı bileşik ikrar örneğinde, ikrarın bölünebileceği kabul edilirse, öncelikle davalı kendi savunmasının dayanağı olan karşı alacak vakıasının varlığını ispat zorunda kalacaktır.

Doktrindeki diğer görüş (86), yukarıda belirtilen ve bir bağlantısız bileşik ikrar örneği olarak kabul edilen takas savunmasında ikrarın bölünemeyeceği yönündedir. Ancak, bu görüş ayrılığının yalnızca takas savunmasına ilişkin olduğu, bu halin dışında kalan bağlantısız bileşik ikrar örneklerinde ise, bu tür ikrarın bölünebileceği konusunda doktrin tümüyle görüş birliği içerisinde olduğu görülmektedir (87).

Kanımızca da, bağlantısız bileşik ikrar bölünebilmelidir. Zira bu tür ikrarda, ikrar edenin, ikrarına eklediği vakıa, ikrara konu olan asıl vakıadan tümüyle bağımsız bir durumda bulunup, onun savunmasının dayanağını oluşturduğuna göre, MK. m. 6'da yer alan ispat yükünün dağılımını düzenleyen kural uyarınca, o savunmasının dayanağını oluşturan vakıayı ispatla yükümlü olmalıdır.

(85) KURU s. 1420; KURU/ARSLAN/YILMAZ s. 347; GUETTES s. 81; ANSAY s. 259; ÖNEN s. 238-239; OLGAC/ÇENBERCI s. 21; BİLGE/ÖNEN s. 519; ÜSTÜNDAĞ s. 617; BERKİN - Usul Hukuku Rehberi s. 822; SUNGUR-BEY s. 21; BERKER s. 5738; EFFİMİNİADİS s. 5921; ÖZKENT s. 5923; BERKİ - İkrarın Tecezzisi s. 9; YAVUZ s. 85.

(86) POSTACIOĞLU - 1946/3-4 s. 614 dn. 4.

(87) POSTACIOĞLU - Usul s. 560-561.

D-) İKRARIN BÖLÜNÜP BÖLÜNEMEYECEĞİ KONUSUNDA UYGULAMANIN DURUMU

Yargıtayımızın, yerleşmiş içtihatları, vasıflı ikrarın bölünemeyeceği yani vasıflı ikrarda, ispat yükünün o vakiayı gerekçeli olarak inkâr eden tarafta değil; ikrara konu olan asıl vakiayı ileri süren tarafta olduğu yönündedir.

Yargıtayın vasıflı ikrarın bölünemeyeceği konusunda izlemiş olduğu istikrarlı tutuma, aşağıdaki kararlar örnek olarak gösterilebilir:

"Davacı, radyosunu davalıya emanet olarak verdiğini iddia etmiş, davalı ise, radyoyu emanet olarak değil; rehin olarak aldığını bildirmiştir; davalının, emanet sözleşmesini ispat etmesinin gerektiğine karar verilmiştir" (88).

"Davacı, davalıdan ödünç olarak aldığı 120 liranın teminatı olmak üzere, davalıya ineğini rehin verdiğini iddia etmiş, davalı ise bu ineği 120 liraya davacıdan satın aldığını bildirmiştir; davacının ineği rehin olarak verdiğini ispat etmesi gerektiğine karar verilmiştir" (89).

"Davalının, verilen paranın davacının ileri sürdüğü gibi, kamyonetin satış bedeli değil; kirası olduğu yönündeki savunması gerekçeli inkâr olup; davacı satış ilişkisinin varlığını ispat etmelidir" (90).

Yüksek Mahkeme, doktrindeki hakim görüşün aksine bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceği düşüncesini benimsemiştir. Bu konuya ilişkin olarak şu kararlar örnek gösterilebilir:

"Davacı, davalıdan 15.000 lira alacaklı olduğunu iddia etmiş, davalıda, davacıya 15.000 lira borçlandığını, fakat bu borcu öde-

---

(88) 3. HD. 7.1.1957, 188/110 (AD. 1959/1, s. 69).

(89) 3. HD. 17.10.1958, 6272/5300 (AD. 1961/11-12, s. 1173-1174).

(90) 13. HD. 20.4.1978, 555/828 (YKD 1978/6, s. 970); Aynı yönde benzer kararlar için bkz.: 13. HD. 15.5.1978, 2188/2220 (YKD. 1978/7 s. 1165); 13. HD. 6.3.1980, 11491/1490 (YKD. 1980/10, s. 1390); 13. HD. 13.12.1979, 6266/6592 (YKD 1980/11, s. 1524); HGK. 20.9.1978, 11/980-756 (İKID. 1979/27 s. 6642-6643).

diğini belirtmiştir. Yargıtay, davalı borcun meydana gelmesi vakasının ikrar etmiş olduğundan davacının bunu ispat etmesine gerek kalmadığına; buna karşılık, davalının bu parayı tamamen ödemiş bulunduğu hakkındaki iddiasını ispat etmesi gerektiğine karar vermiştir" (91). Bu durumda, davalının ikrarı bölünmüş olmaktadır.

"Davacı, davalıdan 50 lira vekâlet ücreti alacağı bulunduğunu iddia etmiş, davalıda bu ücreti ödediğini bildirmiştir. Yargıtay, davalının bu parayı ödediğini ispat etmesi gerektiğine yani ispat yükünün davalıya düştüğüne karar vermiştir" (92).

Yargıtay, bağlantılı bileşik ikrarın bölünebileceği yönündeki istikrarlı tutumuna, pazarlarda yapılan satışlar gibi paranın hemen ödenmesi gereken işlemlerde, davalının ödeme savunması karşısında davacının paranın ödenmediğini ispat etmesi gerektiğine işaret etmek suretiyle bir istisna getirmiştir (93).

Yüksek Mahkeme, doktrinde paralel bir biçimde bağlantısız bileşik ikrarın bölünebileceği kanısındadır (94). Ortada bir bağlantısız bileşik ikrarın bulunması durumunda, ispat yükü, ikra-ra konu olan asıl vakiya ilave edilen ve onunla hiç bir bağlantısı bulunmayan yeni vakiya ileri süren tarafa aittir.

E - İKRARIN BÖLÜNME SİYLE İLGİLİ BAZI ÖZEL DURUMLAR

I - İspat Yükü Yer Değiştirmemek Şartıyla İkrar Bölünebilir

İkrarın bölünemediği vasıflı ikrarda, davacı, ispat yükünü yer değiştirmemek şartıyla ikrar eden tarafın ikrarını bölebilir. Ör-

(91) 4. HD. 3.6.1958, 5732/3842 (AD. 1960/1 s. 120-121).

(92) 3. HD. 10.6.1960 4126/3417 (RG. 15.9.1960 s. 2134).

(93) "Pazarlarda yapılan satışlar gibi paranın hemen ödenmesi gereken işlemler hariç olmak üzere, diğer bütün işlemlerde ve borçlarda, borcun doğmuş olduğunu kabul eden borçlunun ödemeyi ispat etmesi kanun hükümlerindedir" (HGK. 24.4.1963, 3-9/7, OLG AÇ/ÇENBERCİ s. 47-48).

(94) 4. HD. 26.9.1971, 1892/7632 (RKD 1973/45, s. 209-210); 13. HD. 18.12.1978, 5289/5412 (YHD 1979/6, s. 932); HGK 20.9.1978, 11/980-756 (İBD 1979/7-9, s. 586-587); 13. HD. 6.4.1978, 1405/583 (YKD 1978/6 s. 968).

neğin, davacı, davalıya 100.000 lira ödünç verdiğini, davalı ise bu parayı bağışlama olarak aldığını beyan ederse, ispat yükü gene davacıdadır. Davacı bu ispat yükünü iki şekilde yerine getirebilir; ya hiç ikrar yokmuş gibi ödünç verme vakiasını ispat eder veya davalının ikrarını bölerek paranın davalıya verilmiş olduğu vakiasını ispat edilmiş kabul edip, bunun davalının iddia ettiği gibi bağışlama olarak verilmediğini ispata çalışır (95).

II - Davalının Vasıflı İkrar Biçiminde İleri Sürdüğü Olay İddiasına Dayanarak Bir Karşı Talepte Bulunması Halinde İspat Yükü

Vasıflı ikrarda, davalı bazen, ikrarına eklediği yeni vasa dayanarak bir karşı talepte bulunabilir. Bu durumda davacı, iddiasının inkâr edilmiş kısmını ispat etmek zorundadır, aksi halde istediğini elde edemeyecektir. Buna karşılık, davalı da karşı talebinin kabul edilebilmesi için, bu ilâve ettiği yeni vasfı ispat etmek zorundadır (96). Örneğin, A'nın, davalı B'ye ödünç sözleşmesi gereğince bir miktar para verdiğini beyan ederek bu paranın tahsilini talep etmiş olduğu bir davada davalı B, davacının kendisine verdiği çeki tahsil ettiğini (yani parayı aldığını) ikrar etmekle birlikte, bu çekteki tutarın, davacıya hazırladığı proje bedelinin yarısını tahsil için, A aleyhine bir karşılık dava açması halinde B, açtığı bu davada, proje bedeline ilişkin iddiasını ispat edemediği takdirde istediğini elde edemeyeceği gibi, davacının açtığı asıl davayı kaybedecek ve davacının talep ettiği miktarı ödemek zorunda kalacaktır (97).

III - Yemin Ederken Yapılan Bileşik İkrarın Bölünmesi

Kişi, bazen yemin ederken bileşik ikrarda bulunabilir. Yargıtayımız, bu durumda ikrarın bölünemeyeceğini kabul etmiştir (98). Kanımızca, Yargıtayın bu kararına katılmak mümkün değildir. Çünkü yemin eden kişi, şayet yeminden önce bileşik ik-

(95) KURU s. 1423-1424; POSTACIOĞLU - Usul s. 561-564.

(96) UMAR/YILMAZ s. 238-239.

(97) HGK. 9.7.1958, 3-30/28 (UMAR/YILMAZ s. 238).

(98) "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 337 ve sonraki maddelerinde yazılı, anda ilişkin hükümlerin hiç birisinde and altında söylenen sözlerin bölünmesine yer veren bir kural benimsenmiş değildir. And metninin tüm

rarda bulunmuş olsaydı ikrarı bölünecek ve ispat yükü ona düşecekti. Böylece karşı tarafın ona yemin teklif etmesine de gerek kalmayacaktı. Daha önce bileşik ikrarda bulunmayıp, yeminin içinde ikrarda bulunan kişi, bu yolla ispat yükünden kurtulmuş olacağından buradaki ikrarında bölünmesi gerekir (99).

SONUÇ

Bir tarafın, diğer tarafın ileri sürdüğü bir vakıanın doğruluğunu bildirmesi anlamına gelen ikrar, en önemli ispat araçları arasında yer almaktadır. İkrarın temel işlevi, kendisine konu olan vakıaları çekişmeli olmaktan çıkarması yani lehine ikrar yapılan tarafı ispat yükünden kurtarmasıdır. Bu durum, daha çok basit ikrar bakımından ortaya çıkar. Basit ikrarda ikrara konu olan vakıa tek olup, ona herhangi bir ekleme yapılmadığından onun bölünüp bölünmemesinden söz edilemez. Oysa, bu tür ikrarlara uygulamada çok ender rastlanılmaktadır. Mahkeme huzurunda yapılan ikrarlar daha çok vasıflı ya da bileşik ikrar biçiminde gerçekleştirilmektedir. Bu tür ikrarların varlığı halinde ise, ortaya yargılama hukukunun çözümü gereken temel sorunlarından biri durumunda bulunan, ikrarın bölünüp bölünemeyeceği sorunu çıkmaktadır.

İkrarın bölünmesi, ikrar edilen vakıaya yeni vasıf veya vakıa eklenmesi halinde, bu vasıf ve vakıaların varlığını ispat konusunda, bunları ileri süren tarafın ispat yükü altına sokulmasını ifade eder. Buna karşılık; ikrarın bölünmemesi ise, ikrar edenin ikrar ettiği vakıayı doğru kabul edip, buna eklenen vasıf ve vakıaların ikrar edene ispat ettirilmemesi yani ikrara eklenen vasıf ve vakıa hakkındaki ispat yükünün ikrar edene yükletilmemesi anlamına gelir.

İkrarın bölünüp bölünemeyeceğine karar verilmesinde göz önünde tutulacak nokta, ispat yükünü düzenleyen normların ön-

---

olarak gözönünde bulundurulması gerekir. Bir davada, bir tarafın öbürüne ant yöneltmesi demek, iddianın sonucunu ant içecek kimsenin iradesine ve vicdanına bırakma yani onun söyleyeceklerinin gerçek olduğunu hakimnin kabul etmesine önceden rıza göstermek demektir" HGK 1.4.1964, 146/253 (AD. 1964/9-10, s. 1068-1070; İKİD 1964/4, s. 3091-3092).

(99) UMAR/YILMAZ s. 241.

gördükleri esasların ihlal edilmemesi olmalıdır. Bu temel ilkenin ışığı altında, çalışmamızda, vasıflı ikrarın bölünmeyeceği, buna karşılık bileşik ikrarın her iki türünün de bölünebileceği sonucuna vardık ve bu konudaki Yargıtay uygulamasını da ortaya koyduk.